

Düşünümsel Modernitede Mahremiyeti Yeniden Tanımlamak: Kuşaklararası Bir Araştırma

Redefining Privacy in Reflexive Modernity: An Intergenerational Research

Dilge KODAK¹

¹PhD Lecturer, Istanbul Arel University, Faculty of Communication, Department of Visual Communication Design, Istanbul, Turkey

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Dilge Kodak,
 İstanbul Arel Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
 Görsel İletişim Tasarımı Bölümü,
 İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail: dilgekodak@arel.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 14.03.2018

Kabul tarihi/Accepted: 24.05.2018

Atıf/Citation: Kodak, D. (2018). Düşünümsel modernitede mahremiyeti yeniden tanımlamak: Kuşaklararası bir araştırma. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 54, 85-116. <https://doi.org/10.26650/CONNECTIST405760>

ÖZ

Bu çalışmanın konusunu lineer tarihsel bağlamda mahremiyet olgusunun birey ve toplum odağında geçirdiği evreler oluşturmaktadır. Kuramsal açıdan bu evreler, çalışmada modernite perspektifinden değerlendirilmiştir. Enformasyon toplumunun gelişimiyle modernlik düşünümsel bir boyuta doğru evrilmiştir. Söz konusu evrim de toplumsaldaki birçok katmanı değiştirmiştir. Bu değişim başta birey olmak üzere kamusal alan ve özel alanı da etkilemiş, sınırları dönüştürmüştür. Düşünümsel modernite ile birlikte yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı bireyler ve coğrafyalar arasındaki sınırları kaldırmış, paylaşım ve haberleşme küresel bir boyut kazanmıştır. Bu süreçte gözetim olgusunun öne çıkışı, sosyal paylaşım platformlarının yaygınlaşması mahremiyet olgusunu yeniden şekillendirmiş ve kendi içinde dönüştürmüştür. Günümüz enformasyon toplumunda mahremiyet kişiden kişiye göre değişmiş, kuşaklararası farklı anlam bütünlüklerine sahip olmuştur. Mahremiyet, toplumsal değişimler, medya kullanımı, küresel göstergeler, din, gözetim ve risk toplumu gibi kavramlar ekseninde farklı kuşaklarda farklı anlamlar bulan bir olgu haline gelmiştir. Bu çalışmada tasarlanan araştırma, mahremiyetin dönüşüm niteliklerini ortaya koymak ve bu nitelikleri anlamak adına, fenomenolojik yaklaşımla üç ayrı kuşağı temsil eden kadın ve erkeklerle gerçekleştirilmiştir. Üç kuşağı temsil eden kadın ve erkeklerle yapılan görüşmeler, mahremiyeti işaret eden olguların kuşaklararası kim zaman benzerlik gösterdiğini, kimi zaman da farklı noktalarda durduklarını, dolayısıyla da mahremiyetin kesin ve belirgin sınırlarla tanımlanamayacağını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Mahremiyet, düşünümsel modernite, kuşaklararasılık

ABSTRACT

This study focuses on the historical changes in the concept of privacy—both at the level of the individual and at the level of society. These changes have been evaluated in relation to the question of modernity. With the advent of information society, modernity developed a dimension of thoughtfulness. In other words, evolution has changed many layers of society. This change has affected the public and the private space, especially at the level of the individual. The borders between the public and the private have been transformed. Along with reflexive modernity, the use of new

communication technologies has shifted the boundaries between individuals and geographies. As a result, and sharing and communication have gained a global dimension. In this process, the emergence of surveillance and the spread of social-sharing platforms has reshaped and transformed the phenomenon of privacy. In today's information society, privacy is conceived differently by different people. People's conceptions are also influenced by inherited meanings. In addition, the following aspects related to privacy are also conceived differently: social changes, media use, global

indicators, religion, surveillance, and risk society. The research adopts a phenomenological approach. It involved interviews with women and men from three distinct generations. The interviews showed that some of the aspects related to privacy have been conceived similarly across generations, whereas some aspects have been conceived differently. As a result, the question of confidentiality cannot be defined in a clear and definite manner.

Keywords: Privacy, reflexive modernity, intergenerationalism

EXTENDED ABSTRACT

This paper contains some parts of the doctoral thesis entitled "Transformation of Privacy Within the Context of Reflexive Modernity: Intergeneration Differences from The Media Perspective," which was completed in 2016. These parts also represent the distinct, yet interrelated, concerns of the thesis, namely the phenomenon of privacy; the three different generations experiencing changing natural and short-run historical processes in the historical process of thought-modernity; and facts, concepts, and situations directly and indirectly related to the question of privacy. In addition, it argues that modernity determines the extent to which the question of privacy can be discussed effectively. In its broadest sense, modernity refers to the forms of social, political, and cultural organization that began in Europe during the 17th century and whose effects have settled over time. Notably, modernity has historical charm as it is typically associated with notions such as 'civility' and 'civilization'. Nonetheless, a large number of contemporary sociopolitical problems can be associated with the unfinished and continuing nature of modernity. Therefore, to discuss the transformational nature of the concept of privacy in the context of ongoing modernity—which is often called 'thoughtful modernity'—it is necessary to develop flexible and dynamic methods of analysis. To this end, this study actively draws from arguments used to posit distinctions between public and private spheres and questions such as social religion and surveillance, as well as a number of related physical phenomena. The frameworks are flexible and dynamic because this study also employs a vehicle-based approach. Previous studies have discussed a number of relevant dynamics in the context of modernity. However, given the emergence of new communication technologies and their impact on our social lives, this study aims to examine these above

frameworks in relation to privacy. Since privacy is a historical phenomenon, different generations view privacy and other essential questions related to privacy differently. This study mainly aims to highlight discuss the ways in which the concept of privacy has changed over time. The study also involves in-depth interviews of people from different generations. These interviews focus on privacy in the context of family relations. In addition, these interviews have also been used to identify the ways in which privacy and other related concepts have transformed over time.

In other words, the focus of this study is primarily historical. By adopting a historical perspective, this study also aims to identify the ways in which discussions about religion, the public sphere, the private sphere, surveillance, and the human body have changed over time. The study argues that the historical changes (especially generational changes) in the concept of privacy are manifested in gender differences, and that new communication technologies feed on this disparity. Ultimately, the study aims to ascertain how privacy is transformed within relevant headings. Therefore, it is mainly based on a qualitative methodology. More accurately, this study uses the “Phenomenological Approach.” The sample for this study included men and women living in Turkey. Participants were selected using the “Criterion Sampling” (Yıldırım & Şimşek, 2013, p. 140) method, a purposeful sampling technique. Participants were divided into two groups—‘male’ and ‘female’—to effectively determine the gender gap in the conception of privacy. Accordingly, participants were also classified as follows: ‘Grandmother, mother, female grandchild’ and ‘grandfather, father, male grandchild’. This classification enabled us to focus on the generational differences in the conception of privacy.

The research also involved structured, in-depth interviews, and questions were prepared according to the ‘interview form approach’. Questions were prepared based on themes identified through a careful literature survey (body, public sphere, private sphere, social religion, surveillance). All questions involved probes. The interviews were digitally recorded. The collected data were analyzed using the ‘descriptive analysis’ method.

The analysis revealed that only some conceptions changed over generations. In particular, privacy has transformed the meaning of reflexive modernity into privacy. In other words, privacy has become a polyphonic concept within the framework of

reflexive modernity. The research also points to the existence of two different dimensions: (i) the collective dimension resulting from the use of new communication technologies and (ii) the individual dimension in which the individual personally characterizes himself / herself within a social environment.

GİRİŞ

Bu çalışma 2016 yılında tamamlanan “Düşünsel Modernite Ekseninde Mahremiyetin Dönüşümü: Medya Perspektifinden Kuşaklararası Farklar” adlı doktora tezinin bazı bölümlerini içermektedir. Seçilen bölümler mahremiyetin tarihsel süreç içerisinde nasıl değiştiğine ve bu değişimin farklı kuşakları temsil eden bireyler üzerinden nasıl okunabileceğine vurgu yapmaktadır. Mahremiyet olgusunun çok sayıda belirleyeni ve dinamiği olmakla birlikte, çalışmada tercih edilen kapsamın sınırlarını modernite oluşturmaktadır. Birçok sosyal bağlamda olduğu gibi, modernite birey ve toplumların tarihsel olarak karakterize edilme süreçlerinde kaygan bir zemin sunar. Bu kayganlıktan ötürü mahremiyet gibi göreceli bir olgunun, modernlik fikrinin tarihsel arka planında tartışılması çok sayıda teorik zorluk ortaya çıkarmaktadır. Bu zorluk mahremiyetin birçok belirleyeni olmasından ve modernlik fikrinin infaz edilen büyük anlatılarından kaynaklanmaktadır.

Mahremiyetin kapsamını belirleyen temel dinamik dindir. Dini söylemler ve pratikler mahremiyeti toplumsal olarak beden üzerinden anlamlandırmıştır. Bu açıdan bakıldığında bedene ilişkin mahremiyet sınırları örtünmek edimiyle belirlenir. Ancak bu modern öncesi toplumlardaki insanın sorumluluğudur. Bu sorumluluğu veren ise kültürdür. Kültürün dini pratiklerle harmanlanması, modern öncesi insanı sorgulama eğilimine yabancı kılmıştır. Bu anlamda kültür, mahremiyetin bir başka belirleyeni olarak öne çıkmaktadır. Kültürün bireyden bireye, toplumdaki topluma, coğrafyadan coğrafyaya olan farklılığı ve etkileri modern öncesinin mahremiyet anlayışını belirli sınırlar içinde tutmuştur. Modernlik fikrine ait büyük anlatıların zorbalığı tam da bu noktada başlamaktadır.

21. yüzyılda çevresel, ekonomik ve siyasal risklerin söz konusu olduğunu öne süren Ulrich Beck (1999, pp. 19-22), söz konusu riskleri modernitenin düşünselliği ile birlikte açıklar. Beck, “Risk Toplumu” kuramı ile toplumsal yapıyı modernitenin geleneksel yöntemlerinden yalıtmıştır. Bunun nedeni modern yöntemlerin koyduğu formülatif sınırların, günümüz toplumlarındaki müphemliği aydınlatamamasıdır. Dolayısıyla Beck’in çabası daha çok müphemliği temel alan tanımların yapılmasına yönelik olmuştur. Bunun nedeni ise müphemliğin 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan ve kontrol edilemeyen riskleri refere etmesidir. Buna karşın bilimsel bilgi ile denetim altına alınıp, kontrol edilebilen riskler, erken moderniteye aittir. Günümüz toplumsal yapılarını tehdit eden, kontrol edilemeyen riskler, küresel bir boyut içerir.

Bu anlamda da küreselleşmenin doğası nedeniyle ulusal sınırların yok oluşu, müphemliği gittikçe daha çok hissettiren dinamiklerden biridir.

Düşünümsel modernlik genel hatlarıyla Aydınlanma fikrinin başarısızlığına dayanır. Ancak modernliğin yerine çözüm olarak umut verici bir 'şey' koyma çabası değildir. Bir başka ifadeyle umut veren bir yapısı yoktur. Sanayi modernitesinin kendi kendisi üzerindeki dönüşümdür. Bu dönüşümlük durumu her ne kadar sosyolojik bir alışkanlıkla genel bir kapsam içerisinde değerlendirilse de, düşünümsel modernite kendi içinde iki damar taşır: Yapısal düşünümsellik ve özdüşünümsellik. Yapısal düşünümsellik, bireyin modern yapılar ve uzantıları üzerine düşünmesini ifade eder. Özdüşümsellikte ise dışsal kontrol yerini otokontrole bırakır ve birey kendi üzerine düşünmeye başlar. Bir başka ifadeyle; yapısal düşünümsellikte modern bireyin nesnesi yapılar, özdüşümsellikte nesne modern bireyin kendisi olmuştur. Temel tezlerinden biri, modern dünyanın görünümü hakkında bireyin daha çok enformasyon sahibi olması ve bunun hakkında düşünmesi olan düşünümsel modernite, bireyin modern dünyanın sorunlu manzaralarını düşünerek dönüştürme imkanını ortaya koyar. Bu durum eleştirel perspektifi düşünümsel modernitenin merkezine yerleştirir. Modern bireyin sorunlu modern manzara üzerinde bilgi sahibi olması ve bu bilgiyi işleyerek üzerinde düşünmesi, eleştirel bir tavır ortaya koyar. Bu anlamda modern dünyanın içinden doğan eleştiri biçimlerini anlamak, düşünümsel bireyin inşasına da katkıda bulunur.

Düşünümsel birey tarihsel olarak kamusal alanın içine yerleştirildiğinde demokrasi, eşitlik, özgürlük, toplumsal hareketler vb. kavramlar etrafında tartışılmıştır. Bu tartışmaları belirleyen sınırlar aynı zamanda özel alanın tanımlanma çabalarında da ışık tutmuştur. Tarihin her döneminde kamusal ve özel alan ayrımları söz konusu olmuştur. Ancak bu alanların sınırları, ilgili dönemlerin toplumsal, siyasi, dini ve bireysel dinamikler tarafından dönüşüme uğramıştır. Dolayısıyla tarih holistik ve lineer bir bütün olarak ele alındığında, tek bir kamusal alan ve tek bir özel alan tanımından söz edilemez. Birer tarihsel olgu olarak kamusal ve özel alanlar da tarihi inşa edenler tarafından kimi zaman farklı kutuplarda ve boyutlarda tanımlanmıştır. Günümüzde de aynı durum söz konusudur. Özellikle sanal uzamın bir kamusal alan olma ihtimalinin tartışıldığı bu dönemde, özel alanın sınırlarını yeniden tanımlama çabası aktüel bir konu olarak öne çıkmaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin çevrelediği modern dünyada özel ve kamusal alan sınırlarının yeniden tanımlanması sorunsal çoğunluklu olarak da gözetim olgusuyla ilişkilidir. Bunun nedenlerinden biri modern

gözetimin sosyal medya kullanım alışkanlıklarıyla dönüşüme uğrayarak, erken modernitedeki anlamından çok daha farklı bir boyutta tartışılmasıdır. Bu boyut değişimi erken modernitede söz konusu olan gözetim pratiklerinin ortaya koyduğu risklerin ne kadar belirli ve soru işaretine yer bırakmayacak cinsten olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla günümüzde gözetim olgusunun ve uygulama alanlarının değişimi, risk toplumunun müphemliğinin sağlamasına bir örnek olarak kabul edilebilir. Sosyal paylaşım platformu kullanımının, mobil araçlarla günün her anına entegre olması gözetim olgusunu eğlence ve paylaşım kavramlarıyla birleştirerek, çok boyutlu bir perspektiften tartışılması ihtiyacını doğurmuştur. Buna paralel olarak da modern bireyin düşünömsel bir çerçevede özne dünyasını, duvarsız ve perdesiz, olmayan bir uzam üzerinden teşhir etmeye başlaması, mahremiyeti düşünömsel bağlamda değerlendirilmesi gereken bir sorunsal haline getirmiştir. Bu sorunsal belirli ölçüde tehlike arz eder. Mahremiyetin net çizgilerle tanımlanmasına yönelik hevesler doğaları gereği uzun erimli değildir ve tehlike de bundan kaynaklanır.

Sosyal ve tarihi bir olgu olarak çok sayıda belirleyiciye sahip olan mahremiyetin tanımlanamazlığı, modernitenin kaygan zemininden ileri gelir. Bu anlamda holistik olarak ele alındığında, modernitenin farklı evrelerini birbirleriyle kıyaslayabilme olanağına sahip olan kuşaklar ön plana çıkar. Tarihsel bağlamda din merkezli olarak beden üzerinden toplumsallaşan mahremiyet, bedenin çıplaklığından başlayarak, sözün çıplaklığı ve mekânın çıplaklığına evrilerek anlam bulmuştur. Söz konusu evrimin niteliğini anlamak ise kuşaklararası perspektif farklılıklarını ortaya koymakla mümkün olmaktadır. Bu nedenle çalışmada desenlenen araştırma niteliğindedir. Çalışmada üç farklı kuşak üzerinde gerçekleştirilen araştırma mahremiyet olgusunun tek bir zeminde ve genel geçer sınırlar içinde tanımlanamayacağını, bu imkansızlığa neden olan gerekçeler ile birlikte ortaya koymuştur.

Modernite, Düşünömsellik ve Fragmanları

Modernliğin başlangıcından bu yana teorisyen ve pratisyenleri düşündüren temel konu geleneksel dünya ile modern dünyanın ayrıldığı çizgi olmuştur. Teorik bir önseziye göre bu durum modern toplumların doğuşuna açıklık getirecektir. Yakın tarihin bize söylediği modern toplumların endüstrileşme ile birlikte meydana geldiğidir. Ancak söz konusu bu toplumların, geleneksel dünyadan ne zaman ve nasıl koptukları ve kendi özerkliklerini ortaya koyduklarını kesin bir şekilde göstermek oldukça güçtür. Bauman (2014, p. 14), modernliğin kaç yaşında olduğunun tartışmalı

bir soru olduğunu söyler. Ona göre modernliğin yaşı konusunda herhangi bir uzlaşma yoktur.

Ulrich Beck tarafından ortaya konulan risk toplumu ve düşünümsel modernleşme kuramı, küresel çizgideki diğer sosyolojik yaklaşımlarla birlikte düşünüldüğünde, Batı toplumlarının ve özellikle Batı perspektifli sosyolojik yaklaşımların kavranmasında önemli rol oynamaktadır. Beck'in risk toplumu kuramı modernliğin metoduyla sınırları belirli bir toplum tanımından kaçınmaktadır. Aksine sınırları müphem bir toplum tanımı için çabalayarak, Batı toplumlarının deneyimlediği sosyo-kültürel dönüşümleri anlamaya çalışır. "Düşünümsel modernleşme" ya da "Dönüşlü modernleşme" teorisinin ağırlıklı olarak sahipleri Ulrich Beck dışında, Anthony Giddens ve Scott Lash'tır. Bu teorisyenlerin bugünkü modernliği değerlendiriş tarzları ve diğer düşünürler tarafından onların tarzlarına verilen destek ya da eleştiriler, düşünümsel modernitenin genel hatlarını oluşturur. Beck, Giddens ve Lash'ın günümüz modernitesinin içinde bulunduğu çıkmazlar konusundaki fikir benzerlikleri her ne kadar ön planda olsa da, her biri kendi teorileri içinde farklı savlar da barındırdıklarından, perspektif detaylarında kimi zaman ayrışırlar.

Modernlik literatüründe, düşünümsel modernlik teorileri kapsamında iki tür düşünümsellikten söz edilir. İlki, kişilerin yapının kural ve kaynakları üzerine düşünmesi anlamına gelen "yapısal düşünümsellik", ikincisi ise dışsal kontrolün yerini oto-kontrole bırakmasıyla, kişinin kendi üzerine düşünmesi anlamına gelen "özdüşünümseliktir" (Aktaran; Oğuzhan, 2008, p. 13). Bu iki temel düşünümsellik modelinin muhatabı, kurumlar ve öznelerdir. Düşünümsel modernleşmenin temel tezlerinden biri, gittikçe artan sayıda toplumun modernleşmesiyle, öznelerin yani bireylerin içinde buldukları durum/lar hakkında daha fazla düşünme ve bilgi sahibi olma yetisi kazanmalarınıdır. Böylelikle, içinde buldukları belirsiz durumu dönüştürme imkanına sahip olacaklardır. Diğer taraftan ise, kurumlar da insanlar gibi öğrenme yetisine sahiptirler. Bu sebeple yapısal düşünümselleşme, modern kurumların kendileri ile ilgili edindikleri bilgileri, kendi içlerinde değerlendirip formüle etmeleriyle, kurumların karakteristiğini değiştiren bir pratik ortaya çıkacaktır (Oğuzhan, 2008, p. 13).

Lash, Giddens ve Beck'e göre küreselleşme, düşünümsel modernliğin bir sonucudur ve Batı'nın krizlerinin üstesinden gelmek için bir transformasyon sürecine işaret etmektedir. Bu süreç de, gittikçe artan bir hızla dünya toplumlarını birbirlerine

bağımlı kılmaktadır. Modern dünyanın düzenini sağlayan merkezi belirsizleştiren, basit modernitenin yerini düşünümsel moderniteye bıraktığını savunan bu teorisyenler için söz konusu sürecin aşamaları şöyledir: “Modernite öncesi; endüstriyel üretim, meta üretimi ve sosyal sınıf ayrımını kapsayan basit modernite; şer dağılımı, bireyselleşme ve risk toplumunu çerçeveleyen düşünümsel modernite” (as cited in Oğuzhan, 2008, s. 20). Basit modernite olarak adlandırılan dönem üç temel hipotez üzerinde şekillenir: Birincisi, birer örgütlenme formu olan toplumsal sınıflar ve söz konusu bu sınıfları oluşturan bireylerin sahip oldukları mesleklerle doğrudan bağlantılıdır. Çünkü uzmanlık alanı olarak meslekler, insanların nerede, nasıl ve ne tür bir ideoloji ile yaşadıklarına ilişkin en stratejik referans kaynağı olarak görülmektedir. İkincisi, bir olgu olarak modern toplumun ilk etapta belli bir temelden yoksun oluşu, kendi içindeki ayrımları ve çeşitli alt sistemlerle çalıştığıdır. Üçüncüsü ve sonuncusu ise, bir dönem olarak basit modernitenin, araçsal akla yaslanan, lineer ve tek boyutlu bir rasyonelleşme süreci olduğudur (Beck, 2005, pp. 73-75).

Mahremiyet: Bedenden Düşünceye Bir Gerilim Alanı

Mahremiyet insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte hem bir olgu hem de sosyal bir gereksinim olarak dikkat çekmektedir. Modernleşme süreci toplumsal olarak birçok olgunun görünümünü değiştirdiği gibi, mahremiyet de bu süreçte anlamsal ve ifade ediliş biçimi olarak dönüşüme uğramıştır. Bir olgu ve ifade şekli olarak mahremiyetin sınırları ve içeriği kültürden kültüre, coğrafyadan coğrafyaya, dinden dine ve dönemden döneme farklılık gösterse de, mahremiyetin ihtiyaç duyduğu temel birim bireydir. Bu anlamda mahremiyetin ‘birey’ ile öne çıktığı ifade edilebilir. Modern öncesi toplumlara bakıldığında, bireyin içinde yaşadığı toplum ve/veya toplumsal gruptan soyutlanarak öznel bir varlık ve kimlik durumu inşa edememiş olduğu görülmektedir. Bu durum değişik kültür, toplum ve coğrafyalarda çok büyük farklılıklar göstermemekle birlikte genellikle benzer bir sonuç sergilemektedir. Dolayısıyla modern öncesi geleneksel toplumlarda, bireyin hâkim ve söz sahibi olduğu bir özel alandan veya mahrem alandan söz edilememekteydi. Ancak bu ifade mahremiyetin bir olgu olarak var olmadığı anlamına gelmemektedir. Modernite ile birlikte dönüşüm süreci geçiren mahremiyet, en yalın ifade ile geleneksel kodlardan sıyrılarak başka bir forma bürünmüştür. Özel alanın, mahrem olanın semantik olarak kamusal alandan tecrit edilebilmesi için, içinde yaşanılan toplumsal ve kültürel iklimin tüm dinamikleriyle bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir.

Alanyazında genellikle mahremiyet, özel hayat, özel alan ve özel yaşam kavram kümeleri çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Ancak mahremiyet kelimesinde, özellikle modern öncesi dönem dikkate alındığında teolojik vurgu daha baskındır. Bu teolojik vurgunun arka planında ise 'aile' kavramı yer alır. Duby (2006, pp. 17-30) feodal dönemde özel hayatı incelediği çalışmasında, 'kamusal erk' ve 'özel erk' kavramlarının ayırımına varır. Ona göre 'özel hayat' kavramı 19. yüzyılda geçerlilik kazanmıştır. Bu geçerlilik daha çok aile ve ev içi fikrinin etrafında meydana gelmiştir. Dolayısıyla mülkiyet ve mekân kavramları ön plana çıkmakla birlikte, bu kavramların fiziksel tezahürlerinin bireye göre şekillendiğini söylemek mümkündür.

Feodal Dönem'de mekân ile kamusal alandan ayrılan özel alan(lar) Aydınlanma Dönemi'nde bireye daha fazla özgürlük alanı sağlamıştır. Özgürleşmenin göstergeleri, özel alanın ayrıştırılmasının ve mahremiyet kavramının Feodal döneme kıyasla daha öznel bir yorum kazanmasının yanı sıra, zihniyetlere özgü bir dönüşüme de katkıda bulunmuştur. Aynı şekilde beden karşısında takınılan yeni tutum da dikkat çekecek ölçüde değişmiştir. Bu dönemde birey kendi bedenini diğer bireylerin bedenlerinden, bakışlarından, temaslarından uzak tutmanın yolunu arayarak kendini muhafaza edecek bir alan yaratmaya başlamıştır. Bu muhafaza alanıyla kendi bedenini çevresine yayabilmeyi öğrenmiştir (Ariés & Duby, 2007, pp. 8-15).

Fransız Devrimi ile birlikte özel alan, özel alanın gerekliliği, bireysel mahremiyet gibi tasvirler medenileşmenin temsilleri olarak dikkat çekmiştir. Bu sınırların ayrılmaya başlaması keskin bir zaman diliminde olmamakla birlikte, bireyin toplumdan ve toplumsal gruplardan kendini soyutlamaya başlamasıyla söz konusu olmuştur. Bu soyutlamaya neden olan oluşumlar – mekânın birey odaklı bölünmesi, ev içi hiyerarşiye bağlı olarak rollerin keskinleşmesi, sessiz okuma gibi tekil ve tercihli eylemlerin artışı- bireyin soyutlanma sürecini zamana yaymıştır. Nitekim sosyal, siyasal ve ekonomik kurguların değişkenliği de kamusal ve özel ayırımında bireye örtük bir aksiyon alanı ve örtük bir katılım özgürlüğü sağlamıştır (Perrot, 2008, pp. 305-315).

Devrim sonrasında 19. yüzyılda bireyin kendi içine dönüşüyle birlikte, kamusal alanla başlayıp özel alana sirayet eden beden ve imaj stratejileri, günah çıkarma ritüellerinin yaygınlaşması, hekimlik sınırlarının deontolojik sınırlar içine girmesi gibi manzaralara rastlanmaktadır. Tüm bunlar bireyin kendini gerçekleştirme ve kent kalabalıklarının içindeki yerini alması için belirli zeminler sağlamıştır. Öte yandan bu

dönemde modern haberleşme araçlarının gelişmesiyle ilk basın sorunlarının ortaya çıktığı görülür. Bu sorunların ortak noktasını özel hayata duyulan merak oluşturmaktadır. Düşünsel modernlik sürecindeki 'magazin' sisteminin ilk temellerinin bu dönemde atıldığı söylenebilir. Basının özel hayata spekülatif saldırıları, birey haklarının korunmasına yönelik hukuki önlemlerin alınmasına zemin hazırlayarak, toplumsal açıdan dikkat uyandırmıştır. Bireye yönelik düzenlenen hukuki koruma, bireye kamusal alandan başlayarak özel alanda da kendi istek ve arzularıyla hareket edebileceği kolektif bir özgüven sağlamıştır.

20. yüzyılda toplumsal yapının dönüşümünü hedef alan çok sayıda etken, özel hayatın merkezinde olan 'aile' kurumunu etkilemiştir. Özellikle devlet tarafından kamunun yararına inşa edilen kurumlar ve soyut yapılar, aileyi kamusal alanda özel alandan yoksun bırakmıştır. Şöyle ki, kamusal sorunlar bağlamında aile o denli toplumsal bir tartışma malzemesi haline gelmiştir ki, özel alanın sınırları tekrar gözden geçirilmeye başlanmıştır.

Bu dönemde birey mekânsal ve manevi özgürlüğe sahip olmuştur. Sonrasında ise yeni bir özel iktidar alanı olarak beden ve fiziksel görünüme ilişkin özgürlük ihtiyacı öne çıkmıştır. Bedene dair ilk sistemli müdahale sporun topluma yayılmasıyla başlamış ve sonrasında temizlik alışkanlıkları değişmiştir. Bu değişim giysilere ilişkin bir önemi de ortaya çıkarmıştır.

Bu değişim reklamın desteğiyle de yayılmayı sürdürmüştür. Reklam patlamaları hemen hemen yüzyılın başından beri beden üzerindeki iktidari uygulamaları övmüş ve zamanla toplumun tümü tarafından benimsenmesini sağlamıştır. Beden bakımına ilişkin reklamlara kitle iletişim araçlarının içerik desteği de dikkat çekmiştir. Dergi, sinema ve televizyon dünyasındaki gelişmeler yeni imajların oluşmasını sağlamıştır. Bu imajlarla birlikte beden üzerinde yeni uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu durum bedenin bireysel bağlamda saygınlık kazanmasına önyak olmuştur. Özel hayatın en önemli yanlarından biri olan beden saygınlığı, bireyin kendisiyle ve başkalarıyla olan ilişkisini değiştirmiştir. Makyaj ve spor gibi pratikler bedeni, etkinliğin hem amacı hem de aracı olarak öne çıkarmıştır. Kendini bedeninde iyi hissetmek 20. yüzyıl toplumunda bir ülküye dönüşmüştür. Bedenle ilgilenmek özel hayat içerisinde önemli bir yere sahip olurken, beden için gösterilen çabadan alınan zevk, kısmen kendine hayran olma ve narsist bir doyum olarak dikkat çekmiştir (Prost, 2010, pp. 63-119).

Genel olarak denilebilir ki; Aydınlanma Düşüncesi sonrasında beden, utandırılması gereken ve bir yük olarak görülen 'nesneden', incelenmesi gereken bir mekâna dönüşmüştür. Buradaki mekân vurgusu dini tutumların belirttiği gibi 'ruhun mekânı' olarak algılanmamalıdır. Buradaki mekân, keşfedilmesi gereken bir mekândır ve elde edilecek bilgi kamu paylaşımına açık olmalıdır. Bu durum beden mahremiyetinin dönüşümüne ilişkin ilk somut fiil olarak nitelendirilebilir. Böylelikle rasyonel akıl, tıbbi koşulsuz hizmet ederken, bedene dair yapılacak her keşfi geçerli kılacak biyomedikal paradigmanın temellerini atar. Günümüzde hala aktüel bir tartışma konusu olan bu paradigma bedene karşı biyolojik indirgemeci bir tavrı benimser. Dolayısıyla insan bilimlerinin savunduğu bedenin bilinç ve varoluş kavramlarıyla olan holizimi reddedilir. Çünkü tıbbın bedene bakışı maddeseldir.

Sözün Sahibi: Dijital Özne

Yeni iletişim teknolojileri iletişim biçimlerini toplumsal çerçevede değiştirmiştir. Modern öncesi dönemin fiziksel iletişim çabaları, bilişim teknolojileri tarafından alt üst edilmiştir. Modernitede ise kitlesel iletişimin izleyiciyi pasifize eden konsepti, günümüz toplumlarında neredeyse yok olmaya yüz tutmuş bir pratikler bütünüdür. Günümüzde bireyin çoklu kimliklerini besleyen en önemli olgulardan biri tüketim kültürüdür. Tüketim tarzıyla özgünlüğünü ispatlayan birey, dijital platformların paylaşım olanaklarıyla kendi sanal vitrinini dolaşıma sokmaktadır. Neyin nasıl tüketildiğinin 'öteki' ile paylaşılması ve pratiğin kitlesel bir aktivite haline gelmesi, dijital bir kültürün medyana gelmesini sağlamaktadır.

Günümüzde bireyler dijital dünyada düşünsel bir varoluş sergilerler. Çünkü dijital ortamlar bireyleri bu yönde manipüle eder. Birey karşısına çıkan her yeni alanda kendini planlı ve tasarlanmış şekilde ortaya koymaya çalışır. Bu pratik, bireylerin niteliksel özelliklerini büyük ölçüde ortadan kaldırır. Gerçek dünyada birey niteliksel bir varoluşun parçasıdır ve her nitelik farklı ve özgündür. Bu anlamda bireye karşı algılar da paralel şekilde özgünlük gösterir. Bir başka ifadeyle, niteliksel bir izafilik söz konusudur.

Bireyin fiziksel bir varlıktan, sanal bir özneye dönüşmesi iki farklı noktada kendini konumlandırması sayesinde gerçekleşir: İlki bireyin dijital platformlarla kitle iletişimine anonim olarak entegrasyonudur. İkincisi ise sanal kimlikleriyle gerçekleştirdiği iletişimidir. Geleneksel medya araçlarının tek yönlü iletişimi dikkate alındığında birey

yalnıza tek bir medya biçimi üzerinden izleyicidir. Ancak yeni iletişim teknolojileri bireye birden fazla medya biçimi sunar. Böylelikle iletişim şekilleri çoksesli hale gelir. Farklı medya biçimleri de izleyiciyi aktif kullanıcıya dönüştürür. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, bireyin medya kullanımının bireyselleşmesidir.

Yeni medyanın meydana getirdiği en önemli dönüşümlerden biri uzamsızlıktır. Fiziksel dünya deneyimi mekâna bağlılığı zorunlu kılar. Mekâna bağlılık temelde yüze iletişimin niteliğinin temel belirleyicisidir. Öte yandan mekân, iletişimin mahremiyet ve aleniyet sınırlarını belirler. Bu, tarih boyunca kent mimarilerinin inşa ettiği gündelik yaşam edimlerinden biridir. Mekânın iletişimi kapsaması aynı zamanda sınırlandırıcıdır da. İletişimin belirli bir mesafede, belirli kişiler arasında gerçekleştirilmesini ve/veya devam ettirilip sonlandırılmasına olanak verir. Bu bağlam 'duvar metaforu' olarak ifade edilebilir. Duvar nesnel ve fiziksel olarak ayırıcı ve birleştirici özelliklere sahiptir. Mekânın karakteristiğine katkı sağlar. Dolayısıyla sır, giz ve mahrem gibi kavramların dünyada somut bir karşılığının olmasına katkıda bulunur. Güven vericidir. Öte yandan duvar, görünürlük ve görünmezlik mevhumlarında bireye/bireylere inisiyatif hakkı verir. Bu anlamda duvar, uzamın inşa edicisidir. Sanal mecralarda ise duvar yalnızca 'güvenlik' olgusu üzerinden tanımlanır. Çok sayıda yazılım programı 'güvenlik duvarı' üzerinden, olmayan uzamı güvenli kılmaya çalışırlar. Ancak bu mecralarda duvar uzamsızlığından ötürü soyuttur. Uzamsızlık iletişimi kontrolsüz bırakmaktadır.

Sanal uzam gerçek ve kurguyu iç içe sokar. Kamusal alandaki varoluş gerçeklik taşır. Bu gerçeklikte bireyin davranış kalıpları, tepkileri, sansürleri vardır. Sanal uzam ise kurgular dünyasını işaret eder. Kurgu içinde gerçeklik genel anlamını yitirir ve insan algısının doğasını değiştirir. Bireyler bu kurgu içinde simülatif bir gerçeklik yaşamaya başlarlar. Herşeyin bir kopyası ve birden fazlası vardır ki, bireyin de birden fazlası vardır. (Baudrillard, 2008, pp. 102-109) Eylem sözle gerçekleşmektedir. Bu anlamda sanal uzamın sözlü kültürü başka bir boyuta taşıdığı söylenebilir. Şöyle ki, sanal uzamda söz önceliklidir ve eylemin kendisidir. Sonrasında görüntü ve ses gelir. Böylelikle söz, ses ve görüntüyle tamamlanarak yeni bir iletişim dili meydana gelir. Sanal dünya bu dilin konuşulduğu simülatif bir evrendir. Bu evrende bireyler '-miş gibi' durumunu gözden kaçırlar. Sosyal benliklerin yeniden üretimi ve gerçekte sahip olunmayan yaşam stillerinin sunumları, gözden kaçanmış gibi durumuna ilişkin örnekler arasındadır. Bu noktada yaşam stilleri ve gösteri toplumu ilişkisindeki dönüşüm dikkat çekicidir. Artık tüm gösteri tüketim üzerinedir.

AMAÇ VE YÖNTEM

Mahremiyet toplumsal, sosyal bir olgudur ve evrimi tarihsel sürece bağlıdır. Bunun nedeni kavramın insanlık tarihi kadar eski olması ve arka planını teolojide bulmasıdır. Tarihsel bağlam, mahremiyetin evrimleşme sürecini teorik olarak ortaya koyar. Modernliğin düşünümsel boyutunun zemin teşkil ettiği bu çalışma, mahremiyet olgusunun toplumsal bağlamda 'nasıl' bir dönüşüm geçirdiğini ve bu dönüşümün niteliklerini sorgulamaktadır.

Amaç

Bu çalışma düşünümsel moderniteyi eksen kabul ederek mahremiyetin din, kamusal ve özel alan, gözetim ve beden gibi olgular etrafında nasıl dönüştüğünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın hedefi, günümüzde düşünümsel modernitenin hâkim olduğunu varsayarak mahremiyet olgusunun dönüştüğünü ortaya koymaktır. Çalışma temel olarak mahremiyetin farklı kuşaklara ait bireylerde farklı anlamlara geldiğini, mahremiyet olgusunun toplumsal cinisyete göre değiştiğini ve yeni iletişim teknolojilerinin mahremiyetin anlamını değiştirdiğini tartışmaya odaklanmıştır. Bu odak noktasından hareketle bu çalışma, mahremiyetin söz konusu başlıklar dahilinde değişip değişmediğini sorgulama amacını taşımaktadır.

Yöntem

Modernliğin düşünümsel boyutunun zemin teşkil ettiği bu çalışma, mahremiyet olgusunun toplumsal bağlamda 'nasıl' bir dönüşüm geçirdiğini ve bu dönüşümün niteliklerini sorgulamaktadır. Bu amaçtan hareketle, araştırma nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde desenlenmiştir.

Araştırma Modeli

Çalışmada mahremiyetin dönüşümü sorgulandığından ötürü nitel yöntem dahilinde "Fenomenolojik Yaklaşım" kullanılmıştır. Fenomenolojik deseni Yıldırım ve Şimşek (2013, p. 78), farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmamız olarak açıklarlar. Buna göre olgular; yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantımızda

çeşitli biçimlerde karşılaşılabılıriz. Ancak bu tanışıklık olguları tam olarak anladığımız anlamına gelmez. Bize tümüyle yabancı olmayan fakat aynı zamanda da tam olarak anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan fenomenoloji (olgubilim), söz konusu bu çalışma için uygun bir araştırma zemini sağlamaktadır.

Evren ve Örneklem

İnsanın sosyal bir varlık olduğundan hareketle mahrem, hem sosyal dinamiklerle ilişkili hem de bireysel yansımaları olan bir olgudur. Bu arka plan dolayısıyla araştırmanın evrenini Türkiye'deki kadın ve erkekler oluşturmaktadır.

Bu çalışma mahremiyetin dönüşümü sorununu tarihsel bağlam üzerinden sorgulamaktadır. Bu nedenle araştırmada örneklem farklı kuşakları temsil eden bireyler arasından seçilmiştir. Bu noktadan hareketle örneklem belirlemede nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkan, amaçlı örneklem türlerinden biri olan "ölçüt örnekleme" yöntemi kullanılmıştır. "Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış; önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir veya önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir" (Yıldırım & Şimşek, 2013, p. 140).

Kuşak 'ebeveyn-çocuk' ilişkisini ifade eden bir terimdir. Kuşaklar tarihsel olarak, benzer toplumsal iklimde aynı olayları deneyimlemiş bireylerin oluşturduğu topluluklardır. Çalışma kapsamında kuşaklar 'ebeveyn-çocuk' ilişkisi üzerinden tanımlanarak, tarihsel bağlam esas alındığından ötürü, katılımcıların temsil ettiği kuşaklar 'modern aile' çerçevesinde belirlenmiştir. Yapılan literatür taramasında modern ailenin tarihsel olarak modernitenin başlangıcıyla toplumdaki yerini aldığı görülmektedir. Çalışmada farklı kuşakları temsil eden bireyler ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Farklı kuşakları temsil eden bireylerin mahremiyet anlayışlarını belirlemek için en elverişli ölçütler, 'kuşaklar arası hiyerarşi' ve 'kişiler arası yakınlık' konseptiyle belirlenmiştir. 'Modern aile' kavramı hem kuşaklar arası hiyerarşiyi ve kişilerarası yakınlığı kapsadığından, hem de mahremiyet anlayışının ve tutumunun gelişmesinde birincil rol oynadığından ötürü çalışmada kullanılan örneklem seçimiyle örtüşmektedir.

Belirlenen ölçüt örnekleme yönteminde katılımcıların temsil ettiği kuşaklar, X kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı gibi Amerikan kuşak çalışmalarında olduğu gibi özel

isimlerle kategorize edilmemiştir. Bunun nedeni, söz konusu kuşakların Amerikan toplumlarının kültürel, sosyal ve ekonomik iklimini yansıttığından, Türk toplum yapısının bu kuşakların parametrelerine entegrasyonunda belirli teorik açıklar olması durumunun, çok sayıda sosyal bilimci tarafından ortaya konmasıdır. Araştırmanın kapsadığı örnekleme belirleyen ölçütler şu şekildedir:

1. Amaçlı örneklem çerçevesinde kuşaklar arası hiyerarşi baz alındığından, ilk ölçüt modern ailedeki üç kuşağı karşılamalıdır.
2. Üç kuşağı karşılayan modern aile üyeleri; anneanne, anne ve kadın torun; büyükbaba, baba ve erkek torundan oluşacak şekilde gruplar kadın ve erkek olarak ayrılmalıdır.
3. Alt sınır ölçütü, kadın ve erkek torun için 'yeni iletişim teknolojilerini kullanmak' olarak belirlenmiştir.

Katılımcı gruplar kadın ve erkek olarak cinsiyet kategorisine ayrılmıştır. Buna göre her iki grupta da, üç farklı kuşağı temsil eden onbeş'er kişi ile görüşülmüştür. Kategorize etmeksizin görüşülen birey sayısı otuzdur. Araştırmaya katılan bireyleri belirleyen ölçütler dahilinde katılımcılar, 'anneanne, anne, kadın torun', 'büyükbaba, baba ve erkek torun' olarak ayrılmıştır. Bu ayrıma göre; 'anneanne ve büyükbabalar' birinci kuşak, 'anne ve babalar' ikinci kuşak, 'kadın ve erkek torunlar' ise üçüncü kuşak olarak adlandırılmıştır.

Görüşmelere katılan birinci kuşak kadın grubundaki en yaşlı katılımcı 92, en genç katılımcı 64 yaşındadır. İkinci kuşak kadın katılımcıların en yaşlısı 61, en genci 39 yaşındadır. Üçüncü kuşak kadın torunların en yaşlısı 34, en genci 16 yaşındadır. Birinci kuşak erkek grubundaki katılımcıların en yaşlısı 89, en genci 63 yaşındadır. İkinci kuşak erkek grubundaki katılımcıların en yaşlısı 67, en genci 46 yaşındadır. Üçüncü kuşak erkek torun grubundaki katılımcıların ise en yaşlısı 27, en genci 11 yaşındadır. Kadın grubunda en yüksek eğitim düzeyi doktora, en düşük eğitim düzeyi ilkökuldür. Erkek grubunda en yüksek eğitim düzeyi doktora, en düşük eğitim düzeyi ilkökuldür. Kadın grubundaki katılımcıları akdemisyen, ev hanımı, sağlık görevlisi, ev hanımı ve öğrenciler oluşturmaktadır. Erkek grubundaki katılımcıları ise, emekli asker, akademisyen, doktor, mimar, oyuncu ve öğrenciler oluşturmaktadır. Kadın torun ve erkek torundan oluşan üçüncü kuşak grubundaki katılımcıların hepsi, araştırma ölçütlerinde belirlenen alt sınıra göre sosyal medya kullanmaktadırlar.

Veri Toplama Tekniği

Araştırmada ‘derinlemesine görüşme’ türlerinden biri olan ‘yapılandırılmış görüşme’ kapsamında, “görüşme formu yaklaşımı” tercih edilmiştir. Bu yaklaşım bir yöntem olarak “benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla” (Aktaran; Yıldırım & Şimşek, 2013, p. 150) hazırlandığından, kuşaklar arasında yapılacak olan araştırmanın konseptini tamamlamaktadır. Görüşmelerde katılımcılara sorulan sorular, çalışmanın konusu ve çerçevesi dahilinde yapılan literatür taramasından, mahremiyet olgusu ile ilgili ve ilişkili olarak elde edilen temalar ışığında hazırlanmıştır. Söz konusu temalar aşağıdaki gibidir:

- Beden
- Kamusal Alan
- Özel Alan
- Toplumsal Din
- Gözetim

Yöneltilen her soru için, anlam farklılığı riskini en aza indirmek adına “sondalar (probes)” hazırlanmıştır. Böylelikle en az 1 en fazla 3 sonda (probes) kapsayacak şekilde her katılımcıya 10 görüşme sorusu sorulmuştur.

Veri Toplama Aracı

Görüşmeler dijital ortamda kayıt altına alınmış ve not tutulmuştur.

İşlem

Araştırmanın amacı, sorunsalı ve uygulanan yöntem dolayısıyla, veri analizi “betimsel analiz” çerçevesinde yapılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler önceden belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde, katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla, doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir. Amaç ise, elde edilen verileri düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde bir araya getirmektir. Bu amaçla veriler, önce sistematik ve açık bir şekilde betimlenir. Daha sonra ise, betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenerek, bazı sonuçlara ulaşılır. Betimsel analiz süreci dört aşamadan meydana gelir (Yıldırım & Şimşek, 2013, pp. 256–257):

1. Betimsel analiz için çerçeve oluşturma: Araştırma sorularından, kavramsal çerçeveden veya görüşme sürecinde yer alan boyutlardan yola çıkarak bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenir.
2. Tematik çerçeveye göre verilerin düzenlenmesi: Bir önceki aşamada elde edilen veriler okunur ve düzenlenir. Bu aşamada önemli olan, verilerin anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilmesidir.
3. Bulguların tanımlanması: Düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir.
4. Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, birbirleri ile ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu süreçte yapılır. Bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerektiği takdirde farklı olgular arasında karşılaştırmalı açıklamalar yapılması, araştırmacının yorumunun daha nitelikli olmasını sağlar.

BULGULAR

Birinci kuşak kadın grup (BKKG), “Vücudunuzla barışık mısınız?” sorusunda, vücutlarıyla barışık olduklarını ifade etmişlerdir. Vücutlarında estetik olarak utandıkları bir yer olmadığını belirtmişlerdir. Yalnızca bir katılımcı tırnağında bir sorun olduğunu ve doğuştan olup olmadığını bilmediği için buna takıntı yaptığını söylemiştir. Aynı soruya ikinci kuşak kadın gruptan (İKKG) yalnızca bir katılımcı vücutuyla barışık olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan biri, cildinin kuru olduğundan ötürü rahatsızlık duyduğunu, bir diğeri kilolu olmasından hoşnut olmadığını, dolayısıyla da mayo giymek istemediğini, bir diğeri bölgesel kilodan estetik olarak rahatsızlık duyduğunu, kıyafetlerde kötü görüldüğünü söylemiş, bir diğeri ise ellerinin yaşına göre yaşlı görünmesinden ötürü rahatsızlık duyduğunu ifade etmiştir. Üçüncü kuşak kadın torun grubundaki (ÜKKTG) katılımcılardan yalnızca ikisi vücutlarıyla tamamen barışık olduklarını söylemişlerdir. Diğerleri kilo sorunlarından, boy kısalığının verdiği dezavantajlardan ve kilo alma korkusundan bahsetmişlerdir.

Birinci kuşak erkek grup (BKEG) “Vücudunuzla barışık mısınız” sorusunda barışık olduklarını ancak sağlık sorunlarından ötürü bazı sıkıntılar yaşadıklarını söylemişlerdir. İdrar tutamamadan ötürü bez kullanmanın verdiği sıkıntılar, omurgadaki sorunlardan ötürü yürüyememe gibi sorunlardan bahsetmişlerdir. Yalnızca iki katılımcı kıyafet konusundaki estetik kaygılardan bahsetmiştir; göbek ve uzun boydan ötürü üstlerine göre kolay kıyafet bulamadıklarını söylemişlerdir. İkinci kuşak erkek grup (İKEG) ise,

vücutlarıyla barışık olduğunu söylemişler, yalnızca bir katılımcı göbeğinden hoşnut olmadığını, denize ya da havuza girerken 'çirkin' görüldüğünü ifade etmiştir. Üçüncü kuşak erkek torun grubu (ÜKETG) ise, zayıf olmak, steroid sonrası deformasyon, göz bozukluğu ve saçların genetik olarak sürekli dağınık olmasından kaynaklanan sorunlardan bahsetmişlerdir. Bu konularla ilgili insanların yaptıkları yorumlardan rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. Yalnızca iki katılımcı vücutlarıyla barışık olduklarını, vücutlarında değiştirmek istedikleri bir yer olmadığını, vücudun görünümünün bir şey ifade etmediğini söylemişlerdir.

"İnsanların bedenlerini teşhir etmeleri ile ilgili ne düşünüyorsunuz?" sorusuna BKKG, çıplaklık ile ilgili olumsuz görüş bildirmişlerdir. Deniz kenarında gençlerin mayo/bikini giymelerinin doğal olduğunu ama orta yaşlı insanların bunu yapmaması gerektiğini ifade ettiler. İKKG'taki bazı katılımcılar aynı soruda, teşhirin kişinin kendi isteğine kaldığını söylemişlerdir. Bir katılımcı belden aşağısının kapalı kalması gerektiğini, kapalı olduğunda daha fazla merak uyandırdığını söylemiştir. Bazı katılımcılar ise açıklıktan hoşlanmadıklarını, yerine göre giyinmek gerektiğini söylemişlerdir. ÜKKTG'daki katılımcıların aynı soruya cevabı birbirlerinden farklı olmuştur. Bir katılımcı teşhirin dereceleri olduğunu söyleyerek şu ifadeyi kullanmıştır: "Benim için teşhir mesela, mini etekle verilen cüretkâr bir frikik iken, annem için teşhir dekoltesinin görünmesi olabilir". Bir diğer katılımcı bedenini kişiye özel olduğunu, ailenin ve arkadaşların olduğu yerlerde bedeni teşhir etmenin doğru olmadığını söylemiştir. Ancak çıplaklığın sanat için söz konusu olduğunda, bir ressamın çıplak poz verildiğinde bunun çok güzel olduğunu ifade etmiştir. Başka bir katılımcı ise beden teşhirinin dinen ve ahlak kuralları gereğince yanlış olduğunu ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı ise gündelik yaşamda beden teşhirinin özellikle toplu taşıma kullanırken kendisinde tedirginlik yarattığını, erkeklerin bakışlarından rahatsız olduğunu ve bu nedenle sırtını hep duvara verdiğini ifade etmiştir. Başka bir katılımcı ise kısaca hoşlanmadığını söylemiştir.

BKEG "İnsanların bedenlerini teşhir etmeleriyle ilgili ne düşünüyorsunuz?" sorusuna çoğunlukla olumsuz yanıt vermiştir. Toplum kurallarına aykırı olduğunu ifade etmişlerdir. Kendi zamanlarında teşhirin söz konusu olmadığını söylemişlerdir. Yalnızca bir katılımcı beden teşhirine ilişkin olumlu görüş bildirmiştir. Ona göre teşhir faydalı olabilir. Haltercilerin, erkek ve kadın güzellerinin estetik olarak vücutlarını sergilemeleri güzel olarak değerlendirilebilir. Bir başka katılımcı ise televizyonun teşhire yalnızca gençleri değil yetişkin kadınları da özendirdiğini söyleyerek şu ifadeyi

kullanmıştır: “Beden yaşamak için göstermek için değilki. Bunu anlamak çok mu zor”. İKEG’taki katılımcılardan biri teşhirin çeşitli dürtü, mesleki ya da başka terichlerle yapıldığını, bireysel bir tercih olduğunu ifade etmiş ve bununla ilgilenmediğini, aksine teşhiri seyredenle ilgilendiğini eklemiştir. İnsanın röntgenci bir varlık olduğunu söylemiştir. Bir başka katılımcı teşhirin yalnızca kadınlara özgü olarak yorumlandığını ancak erkek kadın farketmeden cinsiyetsiz bir durum olduğunu ifade etmiştir. Diğer katılımcılar ise teşhiri doğru bulmadıklarını ama gençler için söz konusu olabileceğini söylemişlerdir. ÜKETG aynı soruya teşhirin bireysel olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Bir katılımcı artık erkeklerinde beden teşhiri yaptığını, spor salonunda aynada çektikleri fotoğrafları sosyal medyada paylaştıklarını söylemiştir. Aynı katılımcı teşhiri mekânın da belirleyebileceğini ifade ederek, Fatih semtinde şort giymek teşhir olarak algılanırken, başka bir semtte öyle algılanmadığı örneğini vermiştir. Bir diğer katılımcı, insanların ünlülere özendiklerinden ötürü sosyal medyada bedenlerini teşhir ettiklerini söylemiştir. Herkesin birer modelmiş gibi davrandığını eklemiştir. Bir başka katılımcı ise bunun ilgi çekmek için yapıldığını, başkaları tarafından takdir görmeyen insanların bu yola başvurduklarını ve insanları etkilemenin beden teşhiriyle olmayacağını, kişilik ve samimiyetle o etkinin yaratılabileceğini söylemiştir. Bu doğrultuda beden parametresi dahilindeki katılımcı görüşleri ‘estetik ve sağlık’ fenomenlerini ortaya koymuştur (Tablo 1).

“Ayıplamak veya ayıplanmak sizin için ne ifade ediyor?” sorusuna BKKG’daki katılımcılar saygısızlığı, başkalarının aleyhinde konuşmayı, onur kırıcı davranışları, dışarıda öpüşüp sevişmeyi ayıpladıklarını ifade etmişlerdir. Ayıplanacakları durumları, uygunsuz giyinmek, dedikodu yapmak ve iftira atmak olarak belirtmişlerdir. Yalnızca bir katılımcı yaşlılıktan ötürü gözü görmediği için bazen yediği yemeği döktüğünde ayıplanacağını düşünmektedir. İKKG’daki katılımcılar aynı soruda, başkasının mahremiyetini, sırlarını paylaşanları, saygısızlık yapanları, kendi düşüncelerine uygun gelmeyen düşünceleri, yalanı, başkalarının arkasından iş çevirmeyi, sırada birinin önüne geçmeyi ayıpladıklarını söylemişlerdir. Yalnızca bir katılımcı ayıp kelimesini herkesin farklı düşündüğünü, ayıp lafının çocuklukta aileler tarafından yapıştirildiğini ifade etmiştir. ÜKKTG’daki katılımcılar bir insanın arkasından konuşmayı, ikiyüzlülüğü, uygunsuz giyinmeyi, teşhiri küçümsemeyi, hor görmeyi ayıpladıklarını söylemişlerdir. Katılımcılardan biri ayıplamakla ilgili olarak şu ifadeyi kullanmıştır: “Ayıplamak ciddi bir iş bence. Eğer ayıplıyorsan kendinde o ayıbı görmüyorsun demektir. Sağlamsın yani. Karşı tarafı ayıplayabiliyorsan sen o konuda eksik değilsin, tamsın yani”.

BKEG katılımcıları kadına şiddeti, çocuğa şiddeti, iftirayı, aciz birine yapılmaması gereken şeylerin yapılmasını, saygıya muhalefeti, toplu taşımada kendilerine yer vermeyen gençleri, dışarıda öpüşmeyi ayıpladıklarını ifade etmişlerdir. İki katılımcı yaşlarına uygun davranmadıkları, nezaketsiz davrandıkları koşullarda ayıplanacaklarını söylemişlerdir. Bazı katılımcılar görüş bildirmemiştir. Yalnızca bir katılımcı ayıplanacak bir şey yapmadığını söylemiştir. İKEG'daki katılımcılar aynı soruda, sahip olduğu olumsuz koşullardan ötürü birinin aşağılanmasını, karşıdaki kişinin maddi manevi sömürülmesini, karşıdaki kişinin lafını kesmeyi, saygısızlığı ayıpladıklarını söylemişlerdir. Katılımcılar bu gibi durumlarda kendilerinin de ayıplanacağını düşünmektedirler. Yalnızca bir katılımcı ayıplanacak çok şey yaptığını, muhtemel değer yargılarına çok uygun yaşamadığını, ayıplayanlarla ilgili de çeşitli yaptırımlarının olabileceğini ifade etmiştir. ÜKETG katılımcıları, tecavüz, hakaret, küfür etmek, itham etmek, engelli insanlara yardımcı olmamak, karşıdaki insana umut verip sonra arkasından vurmak gibi başlıkları ayıpladıklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı değiştiremediği koşullardan ötürü birini aşağıladığında ayıplanacağını düşündüğünü söylemiştir. Başka bir katılımcı sokakta küfür ettiğinde, yardıma ihtiyacı olan birine yardım etmediğinde ayıplanacağını düşünmektedir. Bir diğer katılımcı ise birini aldattığında ayıplanacağını ifade etmiştir.

“Ev dışında sosyal ortamlara girerken kendinizle ilgili en çok neye dikkat edersiniz?” sorusuna BKKG'daki katılımcıların hepsi giyim-kuşama önem verdiklerini ifade etmişlerdir. İKKG'daki katılımcıların hepsi giyim-kuşamlarına dikkat ettiklerini paylaşmışlar, sadece iki katılımcı giyim-kuşamlarına ek olarak saç ve makyajlarına önem verdiklerini ifade etmişlerdir. ÜKKTG'daki katılımcılar, konuşmalarına, hareketlerine, temizliğe, saçlara, kişisel bakıma, giyim-kuşamlarına dikkat ettiklerini söylemişlerdir.

BKEG'daki katılımcılar “Ev dışında sosyal ortamlara girerken kendinizle ilgili en çok neye dikkat edersiniz?” sorusuna, kişisel bakıma, ter kokmamaya, ağız kokusunun olmamasına, ortamına göre giyinilmesi gerektiğine, konuşma şekline dikkat ettiklerini söylemişlerdir. İKEG katılımcıları ise, düzgün giyinmeye, hareket ve tavırlara dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Bir katılımcı giyimde renk uyumunun olması gerektiğine, ense traşının düzgün olmasına, ter kokmamaya, el ve tırnaklarının temiz olmasına ve parfümün gerekliliğine dikkat çekmiştir. “Bir diğer katılımcı ise bu durumu gidilecek ortamın belirlediğini ifade etmiştir. Bazı ortamlarda bunu sadece kişisel bakımın, görüntüyle yaparsın ama diğer özelliklerinle desteklemen gerekir. Bazen de sadece

sen olman yeterli, girdiğin yerde kuracağın iki cümleyle. Ortama bağlı olarak biri diğerinin önüne geçer her zaman". ÜKETG katılımcıları aynı soruda, ağız kokusunun ve ter kokusunun olmamasına, düşünülene söyleyebilme rahatlığına, düzgün görünüm ve temizliğe, tırnak temizliğine dikkat ettiklerini paylaşmışlardır. Yalnızca bir katılımcı kendisini olduğundan daha iyi göstermeye çalıştığını söyleyerek şu ifadeyi kullanmıştır: "Daha havalı biriymişim gibi göstermeye çalışırım" çalışırım". Kamusal alanı işaret eden değerlendirme sorularına verilen yanıtlar "beden, imaj, bireysellik, ahlak, giyim ve sosyal medya" fenomenlerini ortaya koymuştur (Tablo 2).

"Başkalarının özel hayatlarını paylaşmalarıyla ilgili ne düşünürsünüz?" sorusuna BKKG'un verdiği yanıtlar dertleşmek, sıkıntılarını gidermek, yakın arkadaşlarla yapılması gerektiği yönünde olmuştur. Özel hayatın herkesle paylaşılmaması gerektiğini söylemişlerdir. Yalnızca bir katılımcı görüş bildirmemiştir. İKKG'daki katılımcılar aynı soruda özel hayatın herkesle paylaşılmaması gerektiğini, yalnızca yakın arkadaşlarla paylaşılabileceğini ifade etmişlerdir. İki katılımcı birinin kendisine özel hayatını anlattığında, anlattıklarını kimseyle paylaşmayacaklarını, yalnızca dinleyip yorum yapmayacaklarını ifade etmişlerdir. ÜKKTG'daki katılımcılardan bazıları dozunda paylaşım yapılabileceğini söylemiştir. Bir katılımcı soruyu sosyal paylaşım platformları üzerinden değerlendirmiş, yapılan paylaşımları hayatları olduğundan farklı gösterdiğini ifade etmiştir. Diğer iki katılımcı ise özel hayatı yalnızca istenilen kişiyle paylaşılabilceğini ifade etmiştir.

BKEG'un aynı soruya verdiği yanıtlar olumsuz yöndedir. Özel hayat ile ilgili birşey paylaşmayacaklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri, bazı insanların özel hayatlarıyla ilgili herşeyi ulu orta anlattıklarını sonra da haklarında dedikodu yapılmasından yakındıklarını söylemiştir. İKEG katılımcıların dördü özel hayatın paylaşılmaması gerektiğini, paylaşılacak ve paylaşılmayacak konular olduğunu öne belirtmişlerdir. Yalnızca bir katılımcı paylaşımın doğal olduğunu, insanın kendisine fazla gelen şeyi paylaştığını ifade etmiştir. ÜKETG katılımcılarından biri cinsel anlamda yapılan özel paylaşımların ego şişirmek için olduğunu, ancak deneyimin paylaşıldığı kişinin isminin verilmesinin yanlış olduğunu, herkesin kendine saklaması gerektiğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı ise kişinin dışarıya karşı mahremiyet sınırlarının olması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Bir diğer katılımcı özel hayatını paylaşan insanların amaçlarının tavsiye almak değil, kendilerini konumlamak olduğunu, karşıdaki kişinin gözünde bir yere gelmek için özel hayatlarını paylaştıklarını söylemiştir. Bir başka katılımcı ise özel hayatın paylaşmasının ilgi çekmek için yapıldığını söylemiştir.

“Özel hayatınızla ilgili olarak başkalarıyla neleri paylaşmamaya özen gösterirsiniz?” sorusuna BKKG katılımcıları ailevi meseleleri ve maddi durumu paylaşmayacakları yönünde cevap vermişlerdir. Bir katılımcı soruyu yanıtlamamıştır. Bir başka katılımcı ise ailevi meselelere ve maddi duruma ek olarak cinsel hayatını paylaşmayacağını söylemiştir. İKKG'daki katılımcılar ise, eşleriyle olan ilişkilerini, sorunlarını, cinsel hayatlarını ve maddi durumlarını paylaşmadıklarını ifade etmişlerdir. ÜKKTG'daki katılımcılar ise maddi durumu paylaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Aynı soruyu BKEG katılımcıları, maddi durum ve ailevi meseleler olarak yanıtlamışlardır. İKEG ise, cinsel hayatlarını, ailevi meseleleri ve maddi durumlarını paylaşmadıklarını söylemişlerdir. ÜKETG'taki üç katılımcı ise, cinsel hayatlarını paylaşmadıklarını ifade etmiştir. İki katılımcı maddi durumu paylaşmadıklarını belirtmiştir. Özel alanı kapsayan sorulara verilen katılımcı yorumları “aile, cinsel yaşam, bireysellik ve maddi durum” fenomenlerini öne çıkarmıştır (Tablo 3).

“Örtünmekle ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusuna BKKG katılımcıları zorla örtünmek taraftarı olmadıklarını, normal örtünmeyi doğru bulduklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı ilerde örtünmek isteyeceğini belirtmiştir. Katılımcıların hepsi küçük kız çocuklarının zorla örtünmesine karşı olduklarını paylaşmışlardır. İKKG'daki katılımcılardan biri, örtünmeyi saçma bulduğunu, bunun erkeklerin uydurması olduğunu, dinimizin böyle birşey söylediğine inanmadığını ifade etmiştir. Bir başka katılımcı ise örtünmenin kalpten geldiğini söylemiştir. Bir diğer katılımcı yalnızca gözlerin görüneceği şekilde örtünmeyi doğru bulmadığını, moda uygun giyinen kapalı kadınları beğendiğini söylemiştir. Başka bir katılımcı zorla örtünmeye karşı olduğunu ifade etmiştir. Bir diğeri ise, kişinin kendi tercihi olduğunu, mutlu olduğu takdirde kapanabileceğini söylemiştir. Aynı soruda ÜKKTG'daki katılımcılar, örtünmenin kişinin kendi kararı olduğunu ancak abartılmaması gerektiğini, kişilerin tercihlerine saygı duyduklarını söylemişlerdir. Katılımcılardan biri kara çarşafı abartılı olarak nitelemiştir. Bir diğer katılımcı ise Türkiye'deki örtünme algısını negatif bulduğunu belirterek şu ifadeyi kullanmıştır: “(...) hem kıyafet olarak hem de zihin olarak bir yere kadar kapalı olduğunu düşünüyorum”.

Aynı soruda BKEG katılımcıları örtünmenin günümüzde dini ve siyasi olarak iki anlamı olduğunu ifade etmişlerdir. Örtünmenin kutsal kitapta geçtiğini ancak abartılmaması gerektiğini belirtmişlerdir. İKEG'daki katılımcılar ise örtünmenin olumsuz bir çağırışım yaptığını söylemişlerdir. Bir katılımcı mahrem yeri örtünmenin

modern insana geçişteki en önemli faktör olduğunu belirtmiştir. Bir başka katılımcı ise örtünmenin toplumsal olarak kadın ile ilişkilendirdiğini ifade etmiştir. Zorla örtülen kadınların bu konuda seçme şansı olmadığından erkeğin baskısı ile örtündüklerini öne sürmüştür. ÜKETG'daki katılımcılardan bazıları herkesin bu konuda özgür olması gerektiğini, herkesin kendi kişisel kararı olduğunu ifade etmişlerdir. Bir katılımcı soyunmanın özgürlük olduğunu öne sürmüş, bir diğer katılımcı ise örtünmenin günümüzde artık bir imaj haline geldiğini belirtmiştir.

“İbadetin görünür olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna BKKG tarafından verilen yanıtlar, ibadetin gizli olması gerektiği yönündedir. Onlara göre ibadet Allah ile kul arasındadır. İKKG katılımcıları da aynı şekilde ibadetin gizli olması yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri ibadetin gösterilmesini dinin istismar edilmesi olarak nitelemiştir. ÜKKTG da aynı şekilde ibadetin gizli kalması gerektiğini ifade etmişlerdir. İbadetin görünürlüğü kişisel gösteriş olarak nitelemiştir.

BKEG “İbadetin görünür olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna tıpkı kadın grubundaki tüm katılımcılar gibi, ibadetin gizliliği esastır yönünde görüş bildirmişlerdir. İKEG katılımcıları ise ibadetin görünürlüğü günah olarak nitelemişler ve gizli kalması gerektiğini söylemişlerdir. ÜKETG'daki katılımcılardan biri, ibadet gizliliğini dinin söylemesine rağmen, günümüzde sosyal medyada bir şov haline geldiğini belirterek bu durumu eleştirmiş, söz konusu şovu yapanların ünlü insanlar olduklarını ve karakterlerini satarak medyada varolmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Aynı katılımcı insanların ibadeti kendi istedikleri ve anladıkları şekilde yaptıklarını, dolayısıyla da bunun yanlış olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan biri insanlara yardım etmeyi, sosyal sorumluluk gibi etkinliklerde bulunmayı da bir çeşit ibadet olarak nitelemiş ve bunların da gizli kalması gerektiğini söylemiştir. Bir diğer katılımcı ibadet görünürlüğü, ibadetin anlamını düşürdüğünü belirtmiştir. Bir başka katılımcı ise ibadet görünürlüğü de siyasi bir boyutunun olduğunu, siyasi çıkarlara alet edildiğini ve bunun son derece yanlış olduğunu paylaşmıştır. Toplumsal yaşamda din parametresini kapsayan sorulara verilen katılımcı yanıtları “bireysellik, siyasi, cinsiyetçilik ve imaj” fenomenlerini ortaya koymuştur (Tablo 4).

“Gündelik hayatta sosyal ortamlarda veya internet ortamında düşündüklerinizi ifade ederken gözetleniyor veya takip ediliyor gibi bir kaygı yaşıyor musunuz?” sorusunda BKKG'daki katılımcıların üçü düşündüklerini söylemediklerini, fikirlerini ve

düşüncelerini herkesin bilmesini istemediklerini dolayısıyla da kendilerini sansürlediklerini ifade etmişlerdir. Bir katılımcı aklına ne geliyorsa söylediğini, herhangi bir kaygı yaşamadığını söylemiştir. Bir başka katılımcı ise soruyu dış görünüş kaygısı ile değerlendirmiş, torunun çektiği fotoğraflarda gözlüğü ve dişleri yoksa eğer çirkin görüneceği ile ilgili kaygı yaşadığından sosyal medyada paylaşmasını istemediğini belirtmiştir. İKKG aynı soruda belirli ölçüde kaygı yaşadıklarını söylemişlerdir. Siyasi konuşmalara girmediklerini ifade etmişlerdir. Fiziksel güvenlikle ilgili tedirginlik yaşadıklarını belirtmişlerdir. ÜKKTG katılımcıları ise büyük ölçüde sansür uyguladıklarını ve paylaşımlarında seçici olduklarını ifade etmişlerdir. Bu sansürün sosyal paylaşım platformlarında yalnızca siyasi tedirginlikten ötürü olmadığını, bu tedirginliğe aile üyelerinin de neden olduğunu eklemiştir.

BKEG aynı soruda gözetlendiklerinin farkında olduklarını, Türkiye’de kimseye güvenilemeyeceğini, eğitim düzeyinin çok düşük olduğunu, söylenen herşeyden çok sayıda anlam çıkarılabileceğini, çıkarılan anlamın her yöne çekilebileceğini, sonra bunların kişilerin aleyhlerinde kullanılabileceğini bildiklerini ancak ne düşünüyorlarsa açıkça söylediklerini ifade etmişlerdir. Arkadaş ortamlarında herşeyi rahatça konuştuklarını söylemişlerdir. Katılımcılardan biri yaşlı olduğundan ötürü zor durumda kalmayı umursamayacağını belirtmiştir. İKEG’daki katılımcıların ikisi kaygı duymadıklarını, herşeyi paylaştıklarını ve herhangi bir sansür uygulamadıklarını söylemişlerdir. Diğer üç katılımcı ise mesleki ve ailevi sorumluluklar gereği sosyal ve siyasi düşüncelerini ifade etmekten kaçındıklarını ve çocuklarını da bu konuda tembilediklerini söylemişlerdir. ÜKETG’daki katılımcılar ise gündelik hayatın her anında sosyal ortamlarda ve sanal ortamlarda yoğun sansür uyguladıklarını, fikirlerini özgürce ifade edemediklerini söylemişlerdir. Sosyal bir ortamda konuşulan ve paylaşılan şeylerin unutulma olasılığı olsa da, özellikle sanal mecrada yapılan paylaşımların orada kaldığını ve gelecek zamanda kişinin karşısına çıkarak belirli riskler meydana getireceklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar yoğun bir toplumsal baskı altında olduklarını, sürekli olarak gözetlendiklerini belirtmişlerdir.

“İnsanların gündelik yaşamlarını sürekli sosyal medya üzerinden birbirleriyle paylaşımlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusunda BKKG’daki katılımcılar bu paylaşımları doğru bulmadıklarını, herkesin bir mahreminin olması gerektiğini söylemişlerdir. Özellikle sosyal medyada doğum fotoğraflarının, yenilen yemeklerin ve gidilen mekânların paylaşılmasını eleştirmişlerdir. Yemek fotoğraflarının paylaşılmasını, o yemekleri yiyemeyenler, alacak gücü olmayanlar ve hamileler

açısından sakıncalı bulduklarını söylemişlerdir. Katılımcılardan biri soruyu yanıtızsız bırakmıştır. İKKG'taki katılımcılar ise, bu paylaşımların gerçekmiş gibi algılandığını, herkesin birbirini merak ederek özellikle başkalarının profillerine girip takip ettiklerini, herkesin hayatını 'çok iyiymiş gibi' gösterdiğini belirtmişlerdir. Yalnızca kutlama ve ziyaretlerin paylaşılmasında sakınca olmadığını ancak özel anların paylaşılmaması gerektiğini söylemişlerdir. ÜKKTG'taki katılımcılar sosyal mecraların gerçek olmadığını, insanların oradaki paylaşımlarla oldukları gibi değil, olmak istedikleri gibi bir imaj çizdiklerini ifade etmişlerdir. Kullanmakta bir sakınca olmadığını ancak gündelik yaşamın her anının paylaşılmaması gerektiğini söylemişlerdir. Katılımcılardan biri sosyal medyadaki bu yoğun paylaşımları bir hastalık olarak nitelemiştir. Başka bir katılımcı ise, özellikle yemek paylaşımlarının gösteriş olduğunu ifade etmiştir: "Bir makana yediğinde paylaşıyor mu insanlar? Paylaşmıyorlar. Beğeni olmayacak çünkü".

Aynı soruya BKEG'taki katılımcılar bu paylaşımların kişilerin komplekslerinden ileri geldiğini, yaşamlarında yeterince sosyal deneyime sahip olmadıkları için bunu yaptıklarını, bu paylaşımların gösterişten ibaret olduğunu, başka insanlara hava atma amacıyla yapıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca herşeyi paylaşanların yalnızca gençler olmadığını, orta yaşlı birçok insanda da bu davranışın moda olduğunu ifade etmişlerdir. İKEG'daki katılımcılardan biri başarı, mezuniyet, yurtiçi veya yurtdışı gezilerine ait fotoğrafların, anıların paylaşılmasında bir sakınca görmediğini ama özel olanın paylaşılmaması gerektiğini belirtmiştir. Bir başka katılımcı, paylaşan kişinin aldığı keyfin 'deneyimden mi, yoksa deneyimi paylaşmaktan mı' olduğunu sorgulamıştır. Aynı katılımcı kişinin deneyimini paylaşmasının nedenini şöyle yorumlamıştır: "O paylaşım, o yaşadığı ona yetmediği için yapılıyor". Öte yandan kişinin evinden başka bir yerdeymişçesine paylaşım yapmasını bir toplum hastalığı olarak nitelemiştir. Bir başka katılımcı ise sosyal medyada her anın paylaşılmasını 'şefkat dilencililiği' olarak adlandırmış ve bir felaket olarak değerlendirmiştir. Diğer iki katılımcı ise paylaşım alışkanlığını anormal bulmadıklarını, bunu herkes yaptığı için bir sakınca olmadığını, zaten gündelik hayatta mahremiyet diye birşeyin olmadığını ifade etmişler ve mahremiyetin yalnızca yatak odasında olabileceğini söylemişlerdir. ÜKETG katılımcıları bu durumun insanların egolarını beslediğini, sosyal medya paylaşımlarının sosyalleşmenin yerini aldığını, toplumdaki bazı değerleri öldürdüğünü, insanları yalnızlaştırdığını, yaşam stiline teşhir edilmesinden ötürü, diğer insanları aşağılamayı örtük şekilde meşrulaştırdığını ifade etmişlerdir. Özellikle gidilen mekânlarda konum bildirme alışkanlığının bir çeşit statü göstergesi olduğunu belirtmişlerdir. Gözetim parametresini kapsayan araştırma sorularına verilen yanıtlar

“bireysellik, güvenlik, toplumsal, imaj ve sosyal medya” fenomenlerini ortaya çıkarmıştır (Tablo 5).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Mahremiyetin kuşaklararası nasıl dönüştüğünü düşünömsel ekseninde ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmanın bulgularında, kuşaklara göre farklı fenomenler ortaya çıkmıştır. Bu fenomenler mahremiyet anlayışının hem kuşaklararası hem de toplumsal cinsiyetler arasında farklılık ve belirli ölçüde benzerlikler olduğunu ortaya koymuştur. Literatürden çekilen mahremiyetle ilgili parametrelerin kapsamında beden, kamusal alan, özel alan, toplumsal din ve gözetim kavramları yer almaktadır. Bedenle kurulan ilişkinin bireyselleşme, gözetim pratikleri, modern kaygılar, kamusal ve özel alanlar çerçevesinde yeniden tanımlanmasını ortaya koyan bu çalışma, her bir parametre dahilinde hazırlanan görüşme sorularıyla, mahremiyetin kuşaklararası nasıl değiştiğine yönelik bir perspektif sunmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde araştırma sonuçları, çalışmanın düşünömsel modernitenin mahremiyet anlayışını dönüştürdüğü yönündeki varsayımını doğrulamıştır. Düşünömsel modernite, geleneksel toplum yapılarından ve sanayi modernitesinden farklı olarak mahremiyeti çok sesli hale getirmiştir. Düşünömsel bireyin kendisini kendi gözünde bir nesne olarak kabul ettiği (Beck, 2011, pp. 192–193) göz önünde bulundurulduğunda, mahremiyet de toplumsal bir olgu olmaktan çıkarak, bireysel yönetim ve kontrole tabi bir anlayış halini almıştır. Bireyselleşmenin genel olarak özellikle son aşaması olan endüstrileşme ve modernleşme evresinde uygarlık sürecinin bazı öznel-biyografik yönlerine işaret ettiği düşünüldüğünde (Beck, 2011), bu sonuç çok da şaşırtıcı değildir. Mahremiyetle ilgili olarak literatürden çıkarılan parametreler, farklı kuşakları temsil eden bireylerde hem farklı hem de benzer ifadeler bulmuştur. Bu sonuç, çalışmanın mahremiyetin kuşaklara göre farklı anlamlara geldiği yönündeki varsayımını kısmen doğrulamıştır. Toplumsal olarak çok sayıda olgunun kadın ve erkeklere göre farklı anlamlar içerdiği düşünüldüğünde, mahremiyet anlayışının erkek ve kadın kuşaklarda farklı olduğu görölmektedir. Birçok sosyal olgu gibi toplumsal cinsiyet de belirli ölçüde kültürel pratikler tarafından belirlenir. Mahremiyetin de tarihsel bağlamda kültürel bir arka planı olduğu hatırlandığında, kadın ve erkeklerin mahremiyet anlayışları arasında fark olması doğaldır. Bu anlamda çalışmanın, mahremiyetin toplumsal cinsiyete göre farklılık gösterdiği yönündeki varsayımını doğrulanmıştır. Yeni iletişim teknolojileri toplumsal

yapıda çok sayıda pratiği değiştirirken, medya kullanım alışkanlıklarını da zaman içerisinde dönüştürmüştür. Özellikle 90'lı yıllardan sonra tüm gezegeni kuşatan bu meta-dilin dönüştürücü etkisi her alana sirayet etmektedir (Uslu, 2007). Özellikle iletişimin mobilize olması ve sosyal paylaşım platformlarının mekânsız bir iletişim mecrası sunması, iletişime yönelik anlayışı da değiştirmiştir. Farklı kuşakları temsil eden kadın ve erkeklerin medya kullanımı ve paylaşım anlayışları benzerlikler gösterir. Bu anlamda yeni iletişim teknolojileri kullanımının toplumdaki genel mahremiyet anlayışını değiştirdiği söylenebilir. Geleneksel toplumdaki ve sanayi modernitesindeki mahremiyet anlayışı, düşünümsel modernite ve risk toplumunda farklılık göstermektedir. Çalışmanın bu yöndeki varsayımı doğrulanmıştır.

Düşünümsel moderniteyi kuramsal çerçeve olarak alan bu çalışma, mahremiyet olgusunu tarihsel bağlamda değerlendirmiştir. Mahremiyet modernitenin tüm evrelerinin toplumsal yaşamda yarattığı etkiler dolayısıyla tarihsel olarak dönüşüm geçirmiştir. Söz konusu dönüşüm gerçekleşirken bir bütün olarak modern kurumlar üzerinde dönüştürücü etkisi de olabilmektedir (Giddens, 2010, pp. 12–15). Bu çalışma, mahremiyetin dönüşümünün tek bir boyut üzerinden değerlendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Mahremiyet anlayışı nasıl ki kültürden kültüre, coğrafyadan coğrafyaya ve bireyden bireye farklılık gösteriyorsa, kuşaklararası da belirli ölçüde anlayış farkı söz konusudur. Ancak mahremiyet ve ilgili parametrelere ilişkin anlayışların düşünümsel ekseninde medya kullanımıyla dönüştüğü bir başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. Bu başlangıç noktası, Doğu ve Batı perspektiflerinin söz konusu sorunsala farklı zeminler sağlayacağını ortaya koyar. Düşünümsel eksenindeki küresel riskler her ne kadar evrensel bir tedirginlik yaratsa da, bireysel anlayışlar farklılık göstermektedir (Beck, 2011, pp. 192–194).

Mahremiyetle ilgili tüm parametreler ve araştırma sonucundan çıkan fenomenler, risklere ilişkin kuşaklararası bir farkındalığın söz konusu olduğunu, ancak kullanıcıların aldıkları önlemlerin yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Bireylerin aldıkları güvenlik önlemleri günümüzde hala fiziksel risklere yöneliktir. Ancak sosyal medya kullanımı ile değişen gündelik yaşam pratikleri ve iletişim biçimleri söz konusu riskleri daha soyut bir bağlama çeker. Risk Toplumu kuramı açısından bakıldığında ilgili riskler yine insanın kendi eliyle oluşturduğu ve sonuçlarından sorumlu olduğu riskler olduğundan (Çuhacı, 2007, pp. 134–139) ötürü moderndir. Ancak araçsal açıdan bakıldığında bu başka bir boyutu işaret eden bir durumdur. Fiziksel olarak beden koruma altına alınırken, sanal mecrada olmayan bir mekân üzerinden teşhir edilmesi, soyut risklere

ilişkin bir örnek olarak kabul edilebilir. Bu durum da bireyin düşünümsel tavrını bedenden, bedensizliğe doğru iter. Artık düşünümsel tavır bireyin fiziksel yaşamdaki pratikleri üzerinden değil, sanal mecralardaki olmayan mevcudiyetleri üzerinde biçimlenir ki bu da risklerin boyut değiştirdiği noktadır. Mahremiyet de bu bağlamda boyutlararası anlam kaybına uğramaktadır.

Mahremiyet bedenden başlayarak düşüncede şekillenen, kültür ve toplum tarafından harmanlanan bireysel bir anlayıştır. Düşünümsel ekseninde dönüştüğü nokta iki boyutludur: yeni iletişim teknolojilerinin gündelik yaşam pratiklerini değiştirmesi dolayısıyla ortaya çıkan kolektif boyut ve kişinin kendi sosyal ortamında sübjektif olarak karakterize ettiği bireysel boyut. Bu kapsamda mahremiyetin kesin ve formülatif bir tanımını yapmak neredeyse imkansızdır. Bu imkansızlığa neden olan ve mahremiyeti geçmişten çok daha tanımsız bir hale getiren eksen ise düşünümsel modernite ve riskleridir.

KAYNAKLAR

- Ariés, P., & Duby, G. (2007). *Özel hayatın tarihi, Rönesans'tan Aydınlanma'ya* (pp. 8-15). (D. Çetinkasap, Trans.). İstanbul, Turkey: Yapı Kredi Yayınları.
- Baudrillard, J. (2008). *Tüketim toplumu, söylenceleri, yapıları* (H. Deliceçaylı & F. Keskin, Trans.). İstanbul, Turkey: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2014). *Modernlik ve Müphemlik* (İ. Türkmen, Trans.). İstanbul, Turkey: Ayrıntı Yayınları.
- Beck, U. (1999). *World Risk Society*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Beck, U. (2005). *Siyasallığın İcadı* (N. Ülner, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.
- Beck, U. (2011). *Risk toplumu - başka bir modernliğe doğru* (K. Özdoğan & B. Doğan Trans.). İstanbul, Turkey: İthaki Yayınları.
- Çuhacı, A. (2007). Ulrich Beck'in Risk Toplumu Kuramı. *Sosyoloji Dergisi*, 14, 129–157.
- Duby, G. (2006). Kamusal Erk, Özel Erk: Sözcüklerden yola çıkmak. In P. Ariès & G. Duby (Eds.), *Özel hayatın Tarihi, Feodal Avrupa'dan Rönesans'a* (3th ed. pp. 17–30). İstanbul, Turkey: Yapı Kredi Yayınları
- Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin dönüşümü - modern toplumlarda cinsellik, aşk ve erotizm* (İ Şahin, Trans.). İstanbul, Turkey: Ayrıntı Yayınları.
- Oğuzhan, Ö. (2008). *Modern zeminde deneyimin düşünümsel yüzünü örten kitlesele görüntü* [Mass image veiling the reflexive face of experience on the modern ground] (Doctoral dissertation, Marmara University, İstanbul). Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Perrot, M. (2008). Sınırdakiler, Bekarlar ve Yalnız Yaşayanlar. In P. Ariès & G. Duby (Eds.), *Özel hayatın tarihi, Fransız Devrimi'nden Büyük Savaş'a* (4th ed. pp. 305–315). İstanbul, Turkey: Yapı ve Kredi Yayınları.

Prost, A. (2010). Özel hayatın sınırları ve alanları. In P. Aries & G. Duby (Eds.), *Özel hayatın tarihi, Birinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze* (5th ed. pp. 63-119). İstanbul, Turkey: Yapı Kredi Yayınları.

Uslu, Z. K. (2007). Yeni İletişim Araçları ve Toplumsal Etkileri. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 224–234.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul, Turkey: Seçkin Yayıncılık.

TABLolar

Ek 1: Parametre ve Fenomen Tabloları

Tablo 1: Beden Parametresi Fenomenleri

1. PARAMETRE: BEDEN	
<u>KUŞAKLAR</u>	<u>FENOMEN</u>
BKKG	Sağlık
İKKG	Estetik
ÜKKTG	Estetik
BKEG	Sağlık / Estetik
İKEG	Estetik
ÜKETG	Estetik

Tablo 2: Kamusal Alan Parametresi Fenomenleri

2. PARAMETRE: KAMUSAL ALAN	
<u>KUŞAKLAR</u>	<u>FENOMEN</u>
BKKG	Beden / İmaj
İKKG	Giyim / İmaj
ÜKKTG	Beden / İmaj
BKEG	Ahlak / Beden
İKEG	Bireysellik / İmaj
ÜKETG	Sosyal Medya / İmaj

Tablo 3: Özel Alan Parametresi Fenomenleri

3. PARAMETRE: ÖZEL ALAN	
KUŞAKLAR	FENOMEN
BKKG	Aile
İKKG	Cinsel Yaşam
ÜKKTG	Bireysel
BKEG	Maddi Durum
İKEG	Cinsel Yaşam
ÜKETG	Cinsel Yaşam

Tablo 4: Toplumsal Yaşamda Din Parametresi Fenomenleri

4. PARAMETRE: TOPLUMSAL YAŞAMDA DİN	
KUŞAKLAR	FENOMEN
BKKG	Bireysellik
İKKG	Bireysellik
ÜKKTG	Bireysellik
BKEG	Siyasi / Bireysellik
İKEG	Bireysellik / Cinsiyetçilik
ÜKETG	İmaj / Bireysellik

Tablo 5: Gözetim Parametresi Fenomenleri

5. PARAMETRE: GÖZETİM	
KUŞAKLAR	FENOMEN
BKKG	Bireysellik
İKKG	Güvenlik / Bireysellik
ÜKKTG	Güvenlik / İmaj
BKEG	Toplumsal / Bireysellik
İKEG	Güvenlik / Bireysellik
ÜKETG	Güvenlik / Sosyal Medya

Ek 2: Görüşme Soruları

1) Vücudunuzla barışık mısınız? (Beden)

Sonda: Vücudunuzla ilgili ne ya da nelerden utanırsınız? Neden?

2) İnsanların bedenlerini teşhir etmeleriyle ilgili ne düşünüyorsunuz? (Beden)

Sonda: Eskiden yalnızca ünlüleri izleyebiliyorduk, günümüzde ise çoğu kimseyi sosyal medya hesaplarından takip edebiliyoruz. Burada yaptıkları teşhirler ile ilgili yorumunuz nedir?

3) "Ayıplamak" veya "ayıplanmak" sizin için ne ifade ediyor?

Sonda: Hangi durumlarda kimi ayıplarsınız veya hangi durumlarda ayıplanacağınıza düşünürsünüz? (Kamusal alan)

4) Ev dışında sosyal ortamlara girerken kendinizle ilgili en çok neye dikkat edersiniz?

Sonda: Kişisel bakım, düşündüğünü söyleme, giyim-kuşam.

5) Başkalarının kendi özel hayatlarını paylaşmalarıyla ilgili ne düşünürsünüz? (Özel alan)

Sonda: İnsanların sizin özel hayatınızı merak etmelerini nasıl değerlendirirsiniz?

6) Özel hayatınızla ilgili olarak başkalarıyla neleri paylaşmamaya özen gösterirsiniz? (Özel alan)

Sonda: Kişisel ilişkiler, ev hayatı, maddi durum, ailevi meseleler.

7) Örtünmek ile ilgili ne düşünüyorsunuz? (Toplumsal Yaşamda Din)

Sonda: Zorla örtünmek, küçük kız çocuklarının ebeveynleri tarafından örtünmesi.

8) İbadetin görünür olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? (Toplumsal Yaşamda Din)

Sonda: Ünlülerin ibadetlerini göz önünde olacak şekilde yaşamaları.

9) Gündelik hayatta sosyal ortamlarda veya internet ortamında düşündüklerinizi ifade ederken gözetleniyor veya takip ediliyor gibi bir kaygı yaşıyor musunuz? (Gözetim)

Sonda: Yanlış anlaşılma korkusu yaşıyor musunuz?

Sonda: Güvenlik ile ilgili bir kaygı yaşıyor musunuz?

Sonda: Kendinizi sansürlüyor musunuz?

10) İnsanların gündelik yaşamlarını sürekli sosyal medya üzerinden birbirleriyle paylaşmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? (Gözetim)

Sonda: Özellikle cep telefonlarının yaygınlaşmasıyla birlikte bu paylaşımlar hakkında ne düşünüyorsunuz?